

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
Навчально-наукового інституту цивільного захисту
Кафедра соціальних і гуманітарних дисциплін

КОНФЛІКТОЛОГІЯ

Методичні рекомендації до виконання індивідуальних завдань
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
за освітньо-професійною програмою ««Екстремальна та кризова
психологія» спеціальністю 053 «Психологія» у галузі знань 05 «Соціальні та
поведінкові науки»

Черкаси
2025

Дмитренко М.Й.

Гонтаренко Л.О.

Конфліктологія: методичні рекомендації до виконання індивідуальних завдань для здобувачів освіти за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти «Екстремальної та кризової психології» у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальністю 053 «Психологія»

Черкаси : НУЦЗ України, 2025. 35 с.

У навчально-методичному посібнику викладені рекомендації та навчально-методичні матеріали, необхідні виконання індивідуальних завдань з дисципліни «Конфліктологія», загальні положення щодо організації індивідуальної роботи, висвітлено процедуру та критерії оцінювання, програму (тематику) навчальної дисципліни; питання, що виносяться на залік, термінологічний словник.

ЗМІСТ

Зміст	
.....	
Розділ 1. Загальні положення щодо організації індивідуальної роботи здобувачів вищої освіти	3
Розділ 2. Основні форми індивідуальної роботи.....	7
Розділ 3. Критерії оцінювання індивідуальної роботи.....	14
Розділ 4. Перелік питань та завдання, що передбачені до індивідуального виконання	16
Розділ 5. Форми контролю та розподіл балів	20
Розділ 6. Рекомендовані джерела інформації	24

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ

Індивідуальне навчальне заняття – заняття, яке проводиться з окремими здобувачами вищої освіти з метою підвищення рівня їх підготовки. Індивідуальні навчальні заняття проводяться з урахуванням індивідуального навчального плану здобувача вищої освіти і можуть охоплювати частину або повний обсяг навчального матеріалу з однієї або декількох навчальних дисциплін, а в окремих випадках – повний обсяг навчального матеріалу для відповідного освітнього рівня. Форма проведення та зміст індивідуальних навчальних занять визначаються викладачем з урахуванням індивідуальних навчальних потреб здобувачів. Час, відведений для проведення індивідуальних занять, може також використовуватися для проведення контрольних заходів.

Індивідуальне завдання – завершена теоретична або практична індивідуальна навчальна робота в межах програми окремої дисципліни або освітньої програми в цілому, що виконується здобувачем вищої освіти на основі знань, умінь і навичок, набутих у процесі навчання. Індивідуальні завдання можуть виконуватись у формі обов'язкових домашніх завдань (розрахункових, графічних, розрахунково-графічних робіт тощо), курсових, науково-дослідних робіт (проектів) та кваліфікаційних робіт (проектів). Тематика індивідуальних завдань повинна обов'язково забезпечуватися попередньо підготовленими методичними рекомендаціями (вказівками, інструкціями тощо) щодо їх виконання, а матеріали завдань повинні мати набір варіантів, зокрема різної складності. Індивідуальні завдання виконуються здобувачами самостійно з консультуванням викладачем (під керівництвом викладача).

Універсальним засобом інтеграції навчальної та наукової діяльності ЗВО є індивідуальні навчально-дослідні та науково-дослідні завдання (ІНДЗ).

Індивідуальні навчально-дослідні (ІНДЗ) та науково-дослідні завдання (ІНкДЗ) – це завершена теоретична або практична робота у межах навчальної програми дисципліни, що виконується на основі знань, умінь і навичок, отриманих у процесі лекційних, семінарських, практичних та лабораторних занять, охоплює змістовий модуль, декілька тем або зміст навчальної дисципліни в цілому.

Види ІНДЗ: реферати (есе) з теми (модуля) або вузької проблематики; проекти; фольклорні, графічні, курсові роботи; розрахункові або практичні (ситуативні) задачі різного рівня з теми (модуля) (розв'язування та складання); функціональні моделі явищ, процесів, конструкцій тощо; комплексний опис будови, властивостей, функцій, явищ, об'єктів, конструкцій тощо; анотації додаткової оригінальної літератури з проблеми, бібліографічний опис, історичні розвідки; дослідно-пошукова, експериментальна робота; розроблення навчальних та діагностичних тестових завдань із шкільних навчальних

предметів, тематичних та поурочних планів шкільних предметів, інноваційних конспектів уроків тощо.

ІНДЗ із залікових навчальних дисциплін не рекомендується. Виконання ІНДЗ за своєю сутністю є самостійною творчою роботою студента чи аспіранта, що виконується під час індивідуальних занять, позааудиторної роботи в довільних формах (в тому числі в домашніх умовах), під час практик (на підприємствах, освітніх установах) і, як правило, потребує періодичних консультацій викладача. ІНвДЗ і ІНкДЗ з окремих дисциплін є формою залучення ЗВО до інноваційної (дослідницько-пошукової) діяльності за фахом або пізнавально-наукової діяльності в рамках вивчення фундаментальних екзаменаційних дисциплін.

Як правило, індивідуальні навчально-дослідні завдання рекомендуються для ЗВО, що здобувають освітній ступінь «Бакалавр. Індивідуальне навчально-дослідне завдання є видом індивідуальної самостійної роботи пошукового характеру з повторення відомих дослідницьких робіт і отримання та підтвердження відомих навчальних і наукових результатів, яке використовується в процесі вивчення програмного матеріалу навчальної дисципліни. Індивідуальне науково-дослідне завдання є видом індивідуальної самостійної роботи ЗВО, спрямованої на створення науково значимого результату, придатного для використання в процесі вивчення програмного та позапрограмного (в межах наукових інтересів здобувача вищої освіти) матеріалу навчальної дисципліни або наукового проекту.

За результатами виконання ІНДЗ виставляється оцінка, яка за статусом у системі ЄКТС як правило рівна модульній оцінці.

До індивідуальної роботи зараховують творчі й індивідуальні навчально-дослідні завдання:

- ☛ виконання навчальних проектів;
- ☛ дослідження практичних ситуацій;
- ☛ підготовка реферативних матеріалів на актуальні теми з елементами наукового дослідження та його презентація; власних досліджень до олімпіад, конференцій;
- ☛ написання есе;
- ☛ складання і аналіз кейсів;
- ☛ анотація опрацьованої додаткової літератури;
- ☛ розробка і розв'язування тестових завдань;
- ☛ порівняльна характеристика вивчених понять, явищ, процесів тощо;
- ☛ підготовка творчих завдань, наукових статей, розробка планів різноманітних заходів що стосуються формування академічної культури тощо;
- ☛ виконання в індивідуальному порядку вправ різного рівня складності;
- ☛ анотація опрацьованих наукових джерел з елементами науково-дослідної роботи;
- ☛ пошук у комп'ютерних мережах додаткового навчального

- матеріалу до запропонованих викладачем тем;
- ☛ анотації до відеофільмів, переглянутих у відео-лабораторіях; аналіз нормативно-правових документів підручників;
- ☛ збір інформації та ознайомлення із зарубіжним досвідом, що стосується певної навчальної проблеми.

Одним із основних індивідуальних завдань з дисципліни «Академічна доброчесність» є підготовка тез доповіді та наукової статті, що мають на меті закріплення, поглиблення й узагальнення знань і вмінь з дисципліни та застосування їх у комплексному вирішенні конкретного фахового чи дослідницько-пошукового завдання.

Основні організаційні вимоги до виконання індивідуальної роботи здобувачів:

- ~ виконувана індивідуальна робота повинна спрямовуватись на досягнення основних навчально-виховних завдань;
- ~ індивідуальне навчання має бути систематичним і систематизованим у контексті навчальних занять;
- ~ індивідуальне навчання повинне бути доступним і можливим.

На лекційних, семінарських, практичних заняттях та індивідуальних консультаціях формуються індивідуальні завдання, проводиться інструктаж щодо їх виконання.

Контроль та корекція результатів індивідуальної роботи здійснюються:

- ~ під час лекцій – контроль знань та умінь, засвоєних у розрізі споріднених курсів;
- ~ під час семінарських та практичних занять – перевірка рівня підготовленості до заняття, перевірка лекційних матеріалів та зошитів самостійної роботи;
- ~ під час модульного контролю, основна мета якого полягає у підвищенні якості освіти за рахунок створення умов для системної планомірної роботи здобувачів протягом усього семестру і надання можливості вивчення матеріалу навчальної дисципліни окремими частинами.

Виконані здобувачами вищої освіти матеріали індивідуальних завдань підлягають перевірці на дотримання академічної доброчесності за допомогою спеціалізованої програми **Unicheck**. Порядок перевірки регламентується Кодексом академічної доброчесності НУЦЗУ та іншими документами, що регламентують навчально-виховний процес у ЗВО.

РОЗДІЛ 2

ОСНОВНІ ФОРМИ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ

Конспектування додатково опрацьованих наукових джерел

Конспектування опрацьованих наукових джерел дає змогу зафіксувати основні поняття і положення, а отже відтворити їх, наприклад, при написанні реферату або підготовці до іспиту. Конспект треба складати як огляд, що містить основні положення лекції без подробиць і другорядних деталей. Конспект носить індивідуалізований характер: він розрахований на самого автора і тому може виявитися малозрозумілим для інших.

Для того, щоб здійснювати цей вид роботи, у кожному конкретному випадку необхідно грамотно вирішити наступні завдання:

- зорієнтуватися у загальній композиції лекції (уміти визначити основні положення);
- побачити логікозначеннєву канву повідомлення, зрозуміти систему викладу інформації в цілому, а також розвитку кожної окремої думки;
- виявити «ключові» думки, тобто основні значеннєві віхи, на які «нанизаний» зміст;
- визначити інформацію, що деталізує основні положення;
- лаконічно сформулювати основну інформацію, не переносити її у конспект цілком і дослівно.

Будьякий навчальний текст містить основну і допоміжну інформацію. Основна інформація має найбільш істотне значення для розкриття змісту теми або питання. До неї належать: визначення наукових понять, формулювання законів, теоретичних принципів тощо. Призначення допоміжної інформації – допомогти здобувачу краще засвоїти матеріал.

Зміст конспектування – переробка основної інформації з метою її узагальнення і скорочення. Узагальнити – означає представити її у більш загальній, схематичній формі: визначень, висновків, окремих заголовків, викладу основних результатів тощо. Основна інформація на лекції записується як можна повніше і становить опорний конспект. Допоміжна, як правило, опускається за винятком, якщо студенту не повністю зрозумілі основні положення.

Основними вимогами до конспекту є наочність записів і таке їх розташування, що давало б можливість усвідомити логічні зв'язки й ієрархію понять. Обсяг рукописного конспекту має становити одну четверту лекційних матеріалів, повно відображати їх зміст. Конспект містить: лекційну тему, план лекції, бібліографічні джерела, власне конспект матеріалу. Бажано виокремлення основних положень і визначень.

При написанні конспекту сторінки зошита поділяють навпіл вертикальною рисою. В лівій частині сторінки пишуть конспект лекції, а в правій – письмово фіксується інформація з додаткових джерел у вигляді стислого викладення основного змісту якого-небудь тексту. Результат конспектування – запис, що дає змогу негайно або через деякий термін з потрібною повнотою відновити отриману інформацію.

Додаткова інформація може бути надана у вигляді тез – коротко

сформульованих основних думок, положення досліджуваного матеріалу. Тези лаконічно виражають суть прочитаного, дають можливість розкрити зміст. Під час формулювання тез корисно виписати сторінки тексту, що найбільш чітко відображають основну думку автора.

Раціонально використовувати різні способи конспектування для запису того самого матеріалу. Такій спосіб отримав назву «комбінованого конспекту». При цьому використовуються кілька або всі способи. Саме «комбінований конспект» є ознакою високого рівня підготовки студента.

Форма звітності – рукописний конспект лекційних матеріалів.

Повторення матеріалу з курсу

Повторення – процес відновлення в пам'яті раніше отриманих знань на новому, більш високому рівні. Важливою формою повторення є систематизація знань студентів, яка проводиться після вивчення тем і розділів курсу, при цьому матеріал повторюється на вищому рівні, під новим кутом зору.

Мета повторення матеріалу:

- ~ запобігання прогалинам у знаннях здобувачів;
- ~ активізація знань, необхідних для вивчення нового матеріалу;
- ~ розвиток пам'яті і мислення;
- ~ формування узагальнених знань;
- ~ встановлення співвідношення між подібними поняттями, поглиблене вивчення положень, понять із споріднених навчальних курсів;

Застосовуються такі форми повторення:

- ~ робота з конспектом лекцій і матеріалами відповідної теми підручника;
- ~ робота над навчальною або науковою літературою;
- ~ розв'язування комбінованих завдань, тестів (кількісних і якісних).

Реферат

Одним з видів індивідуальної роботи студентів є підготовка реферату. Метою підготовки реферату є набуття навичок самостійної роботи з літературними джерелами, критичного аналізу прочитаного матеріалу, формулювання висновків.

Обов'язковими вимогами до реферату є наявність: плану (4–5 питань), вступу, основної частини, висновків, ілюстрацій у формі таблиць, графіків, схем, списку використаної літератури з посиланнями у тексті (не менше 5 джерел), оформлення згідно з чинними стандартами.

Тема реферату вибирається студентом самостійно із запропонованої тематики. За умови узгодження із викладачем можливе самостійне формулювання теми реферату.

Реферат – письмова робота обсягом 10–18 друкованих сторінок, яку здобувач виконує впродовж терміну від одного тижня до місяця. Реферат –

це короткий, точний виклад сутності питання, теми на основі одного або кількох посібників, монографій чи інших першоджерел. Реферат містить основні фактичні дані і висновки з розглянутого питання. Крім стислого викладу вивченої літератури, він вимагає від здобувача аргументованого власного погляду з цього питання. Тему реферату може запропонувати викладач або сам здобувач, але за узгодженням з викладачем.

Реферат має містити аргументи, міркування, порівняння. Матеріал подається не стільки в розвитку, скільки у формі констатації або опису. Зміст літературних джерел викладається об'єктивно. Якщо в первинному документі головна думка сформульована недостатньо чітко, у рефераті вона повинна бути конкретизована і виділена. Функції реферату: інформативна (ознайомлювальна); пошукова; довідкова; сигнальна; індикативна; комунікативна.

Структура реферату. Титульна сторінка заповнюється за єдиною формою. За нею на окремій сторінці друкується зміст, в якому зазначені назви всіх розділів (пунктів плану) реферату і номери сторінок, що вказують початок цих розділів. Після змісту йде вступ, обсягом 1–2 сторінки. Основна частина реферату складається з розділів і містить осмислений і логічний виклад основних положень і ідей, презентованих у літературі. У тексті обов'язкові посилання на першоджерела. Якщо цитується або використовується неординарна думка, ідея, висновок, наводяться фактичний матеріал, таблиці, схеми, ілюстрації, обов'язкове посилання на автора цього матеріалу.

Висновок містить підсумки основної частини, де зазначається, як виконані завдання і досягнуті цілі, сформульовані у вступі.

У списку літератури вказується реально використана для реферату література. Список складається відповідно до правил бібліографічного опису.

Етапи роботи над рефератом можна умовно поділити на три. Перший починається з пошуку джерел. На цьому етапі необхідно згадати, як працювати з енциклопедіями й енциклопедичними словниками, із систематичними й алфавітними каталогами бібліотек, як оформляти список літератури.

Залежно від результатів ознайомлювального читання вибирається подальший спосіб роботи з джерелом. Якщо для розв'язання поставлених питань потрібне вивчення деяких фрагментів тексту, використовується метод вибіркового читання. Обрані фрагменти або весь текст (якщо він цілком стосується теми) вимагають вдумливого, неквапливого читання з проробленням матеріалу. Таке читання припускає виділення: 1) головного в тексті; 2) основних аргументів; 3) висновків. Особливу увагу варто звернути на аргументацію.

Необхідно також проаналізувати, які з тверджень автора носять проблематичний, гіпотетичний характер і визначити нерозв'язані питання. Підготовчий етап роботи завершується підготовкою конспектів, що фіксують основні тези й аргументи. Написання реферату передбачає розкриття теми.

Всі тексти поділяються на тексти-констатації і текстиміркування. Текстконстатація містить результати ознайомлення з предметом і фіксує сталі і безсумнівні судження. У текстахміркуваннях одні думки впливають з інших,

деякі ставляться під сумнів, дається оцінка, висувуються різні припущення.

Виклад матеріалу в тексті підкоряється визначеному плану – розумовій схемі, що дозволяє контролювати порядок розташування частин тексту.

Висновок містить короткий і стислий виклад отриманих результатів, що є відповіддю на головне питання реферату.

Словник визначень

Словник визначень спрямований на розширення знань лекційного матеріалу та формування навичок тлумачення понять предметної галузі.

Завдання роботи: написання визначень основних понять, використаних у лекційних матеріалах. Форма звітності: список визначень понять.

Визначення можна формулювати самостійно або брати зі словників і енциклопедій, або скористатися готовим глосарієм, запропонованим викладачем.

Словник визначень подавати у рукописному вигляді.

Підготовка огляду певної наукової проблеми/аналізу ситуації

Цільове призначення:

- ~ інформаційне забезпечення навчальнонаукових цільових завдань;
- ~ оцінювання найважливіших досягнень і тенденцій розвитку в основних галузях науки і практики;
- ~ характеристика розвитку окремих напрямів наукового знання.

Оснoву кожного огляду становлять вступна, аналітична частини і висновки, після чого за необхідності можуть бути подані рекомендації.

У вступі обґрунтовується доцільність огляду; характеризується його тема і коло розглянутих питань; зазначається цільове призначення; визначається хронологічний період, охоплюваний оглядом; обґрунтовується вибір і дається характеристика використаних джерел (за видами документів, їхнім змістом, повнотою охоплення тощо); пояснюються підходи до аналізу і синтезу інформації; іноді привертається увага на композиційні, стилістичні і термінологічні особливості.

В основній частині огляду – аналітичній – міститься матеріал, що комплексно у взаємозв'язку і єдності характеризує досягнутий рівень, основні тенденції, напрями і перспективи розвитку предмета огляду. Коло питань, їх зміст визначається предметом огляду, зокрема, аналізуються погляди учених, тенденції розвитку нових наукових напрямів. Зміст огляду, його висновки і рекомендації повинні служити обґрунтуванню цілей, викладених у вступі.

Висновок повинен стисло відображати всі етапи розв'язання поставленої мети. У ньому наводяться кількісні і якісні оцінювання результатів, зазначаються переваги методів вирішення завдань.

Список використаної літератури складається з переліку літературних джерел, що були використані при роботі і на які мають посилання в тексті.

Підготовка доповіді

Підготовка доповіді розширює пізнавальні інтереси, привчає практично мислити. До підготовки доповіді можуть залучатися кілька здобувачів, між якими розподіляються окремі питання.

Перший крок у підготовці доповіді – окреслити мету та завдання виступу, визначити коло питань за запропонованою темою. Другий крок – добір допоміжної інформації. Висвітлені питання треба обґрунтувати новими дослідженнями та науковими публікаціями. Отриману інформацію слід організувати в певні категорії, надати їй чіткості, визначити та сформулювати основні положення проблеми. У доповіді треба дотримуватися таких вимог:

- ~ теоретична обґрунтованість;
- ~ опора на фактичний матеріал;
- ~ наведення переконливих прикладів, власне бачення проблеми.

Підготовка есе

Есе як вид письмової навчальної роботи представляє собою вид письмової самостійної роботи здобувача, а саме: як твір-міркування невеликого обсягу з вільною композицією, що виражає індивідуальні міркування здобувача з конкретного питання, проблеми й свідомо не претендує на повноту й вичерпне трактування теми.

Есе – самостійна творча робота із запропонованої викладачем теми або переліку тем для самостійного вибору здобувачами та виконується як позааудиторна робота. Есе передбачає вираження здобувачем своєї точки зору, особистої суб'єктивної оцінки предмета міркування, дає можливість нестандартного (творчого), оригінального висвітлення матеріалу. Це також вільний стиль з можливими елементами імпровізації. Характерною особливістю есе є його «адресність»: есе спрямоване на підготовленого читача. Тим самим така «адресність» дозволяє здобувачу зосередити увагу на розкритті нового змісту.

Структура есе має бути такою: титульний аркуш; вступ; основна частина; висновок. Вимоги щодо оформлення зазначених елементів аналогічні, що і для реферату.

Групові презентації

Така форма самостійної роботи дає змогу набуту навичок командної роботи і кооперативного навчання. Для підготовки презентацій формуються групи здобувачів по 3–4 особи в кожній і встановлюється точний термін проведення. Як тема презентації звичайно пропонується ключова проблема семінару, що поєднує всі або основні питання навчальної теми.

Формат презентації вибирають самі члени групи. Кожен член групи виступає протягом 7–8 хв. і оцінюється незалежно від інших, але при цьому передбачається кооперативна робота як при підготовці презентації, так і при її реалізації в аудиторії. Учасники презентації відповідальні за організацію дискусії на семінарі, де реалізується презентація. Від слухачів очікується активна участь в обговоренні питань, а також її аргументовані критичні оцінки.

Структура презентації включає: резюме основних ідей; викладення ключових положень і питань для обговорення на занятті; коротка характеристика методів підтвердження цих положень; критичний аналіз позицій, що представляються.

Наукові тези на конференцію

Тези – це коротко, точно, послідовно сформульовані ідеї, думки, положення наукової доповіді, повідомлення, статті або іншої наукової праці.

Вони містять матеріали, положення, категорії, які автор вперше вводить у науковий обіг. Обсяг тез становить, як правило, 2–3 сторінки друкованого тексту через 1– 1,5 інтервали. Можливий і інший обсяг, якщо його визначають організатори конференції або семінару, на яких автор збирається виступати з доповіддю чи повідомленням. Конкретні вимоги щодо оформлення тез наукових доповідей містяться у інформаційних матеріалах конференцій.

Стаття

Наукова стаття – є одним із видів публікацій, в якій подаються проміжні або кінцеві результати, висвітлюються окремі питання з теми дослідження, фіксується науковий пріоритет автора, що робить поданий матеріал надбанням фахівців. Наукова стаття подається до редакції в завершеному вигляді відповідно до вимог, які публікуються в окремих номерах журналів або збірниках у вигляді пам'ятки автору. Оптимальний обсяг наукової статті (0,5–0,7 др.арк.). Рукопис статті повинен мати повну назву роботи, прізвище та ініціали автора, анотації, список використаної літератури.

Конкретні вимоги щодо оформлення наукової статті, як правило, містяться у збірниках наукових праць.

Проектна діяльність

Метод проектів – навчальна технологія, зорієнтована не на інтеграцію фактичних знань, а на їх застосування і набуття нових. Активне включення здобувачів у зміст тих або інших проектів дає можливість засвоїти нові способи творчої діяльності.

У ході роботи над проектом здобувачі вчаться: визначати основні і поточні (проміжні) мету і завдання; шукати шляхи їх вирішення, обираючи оптимальні; здійснювати і аргументувати вибір; передбачати наслідки вибору; діяти самостійно (без підказки); порівнювати отриманий результат з тим, що потребується; об'єктивно оцінювати процес (саму діяльність) і результат проектування.

Дослідницький проект за змістом може бути:

монопредметним (виконується на матеріалі однієї дисципліни);

міжпредметним (інтегрується суміжна тематика декількох навчальних предметів, наприклад екстремальної та кризової психології і психології травмуючих ситуацій);

підсумковим, коли за результатами його виконання оцінюється засвоєння здобувачами певного навчального матеріалу;

поточним, коли на самоосвіту і практичну діяльність виноситься із навчального курсу лише частина змісту навчання.

Найскладнішим для впровадження у освітній процес дослідницьких проектів є організація цієї діяльності, а особливо підготовчий етап.

Для роботи над проектом здобувачі самі обирають відповідну тему, робота над якою передбачає таку структурну організацію:

1. Підготовка. Визначення теми і мети проекту.

Здобувачі: обговорення, пошук інформації.

Викладач: мотивація, допомога у постановці завдань.

2. Планування: визначення джерел, засобів збору, методів аналізу, інформації, засобів представлення результатів; розробка анкети

Здобувачі: формулюють завдання і виробляють план дій.

Викладач: коректує, пропонує ідеї, висуває пропозиції.

3. Збір інформації: спостереження, робота з літературою, психодіагностика та ін.

Здобувач: збирають інформацію, проводять діагностування тощо.

Викладач: спостерігає, непрямо керує діяльністю.

4. Аналіз: аналіз інформації, формулювання висновків.

Здобувачі: аналізують інформацію.

Викладач: коректує, спостерігає, радить.

5. Подання й оцінка результатів: усний, письмовий звіт, презентація та оцінка результатів і процесу дослідження згідно встановлених критеріїв.

Викладач і здобувачі беруть участь у колективному обговоренні, оцінюють зусилля, використані можливості, творчий підхід.

Здобувачі повинні захистити свою роботу, переконати слухачів в її актуальності; показати свою компетентність не тільки в спеціальних питаннях, що стосуються проекту, але і розкрити соціальну значимість проекту. Таким чином формується цілісне уявлення про проект, відбувається усвідомлення завершеності і важливості своєї діяльності.

У процесі оцінювання дослідницького проекту береться до уваги: завершеність, зрозумілість, інформативність, наочність проекту та його презентація.

РОЗДІЛ 3

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ

Оцінювання індивідуальної роботи здобувачів належить до поточного контролю знань, умінь і навичок здобувача вищої освіти.

Оцінювання індивідуальної роботи під час поточного контролю знань, умінь та навичок є органічною частиною освітнього процесу, який здійснюється під час проведення семінарських, практичних занять, навчальної практики і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача освіти до виконання конкретної роботи.

Критеріями оцінювання індивідуальної роботи є:

- високий понятійний рівень;
- осмисленість, глибина та повнота висвітлення питання;

- логічність та послідовність;
- доведення та аналіз теорій, концепцій, вчення;
- самостійність та критичність мислення;
- впевненість в правоті своїх суджень та володіння методиками доказу;
- вміння виділяти головне;
- вміння застосовувати міжпредметну та внутрішньо предметну інтеграцію;
- вміння робити висновки, або вказувати на перспективу розвитку ідеї або проблеми;
- стилістично грамотна державна мова.

Оцінювання індивідуальної роботи здобувачів освіти, яка передбачена у тематичному плані дисципліни поряд з аудиторною роботою, здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному аудиторному занятті згідно до критеріїв оцінювання.

Оцінювання тем, які виносяться лише на індивідуальну роботу і не входять до тем аудиторних навчальних практик/практичних занять, здійснюється під час поточного контролю.

Виставлення балів за індивідуальну роботу під час поточного контролю обов'язково супроводжується оцінювальними судженнями. Бали додаються до балів, які отримав здобувач під час поточного контролю, але не більше ніж кількість балів з оцінювання окремої теми заняття.

Бали нараховуються здобувачу лише за умов успішного виконання завдання з урахуванням критеріїв рейтингової оцінки (відповідність змісту виконаної роботи поставленому завданню та повнота його розкриття; відповідність оформлення завдання; захист індивідуальної роботи: змістовність та глибина доповіді, повнота та логічність відповідей на запитання під час захисту).

Під час вивчення навчальної дисципліни «Конфліктології» оцінювання індивідуальної роботи здобувачів здійснюється за шкалою від 0 до 3 балів (окрім тез доповідей і наукової статті) та залежить від якості виконаного завдання:

3 бали – отримують здобувачі, які можуть виокремити з різних джерел основні положення, структурно об'єднати їх, коротко проаналізувати кожне з них та зробити ґрунтовні узагальнюючі висновки.

3 бали – отримують здобувачі, які в цілому правильно виокремили основні положення кожного з джерел, частково здійснили їхній аналіз, але не зробили узагальнюючих висновків.

1 бал – отримують здобувачі, які фрагментарно виокремили основні положення кожного з джерел, але не зробили їх відповідного аналізу та узагальнюючих висновків.

0 балів – отримують здобувачі, які не виконали завдання або у роботі яких виявлено факти академічної недоброчесності.

При підготовці та опублікуванні тез доповіді чи наукової статті за проблематикою навчальної дисципліни; зайняті призового місця на

Всеукраїнських конкурсах студентських наукових робіт чи предметних олімпіадах здобувачу може додатково нараховуватися до 20 заохочувальних балів:

10 балів – отримують здобувачі, які зайняли I призове місце на Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт;

8 балів – отримують здобувачі, які зайняли II призове місце на Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт;

6 балів – отримують здобувачі, які зайняли III призове місце на Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт;

4 бали – отримують здобувачі, які підготували та опублікували статтю у фаховому науковому виданні;

2 бали – отримують здобувачі, які підготували та опублікували статтю у науковому виданні;

2 бали – отримують здобувачі, які виступили з доповіддю на міжнародній науково-практичній конференції;

2 бали – отримують здобувачі, які підготували та опублікували тези доповіді на міжнародній науково-практичній конференції;

2 бали – отримують здобувачі, які підготували та опублікували тези доповіді на Всеукраїнській науково-практичній конференції;

2 бали – отримують здобувачі, які підготували та опублікували тези доповіді на міжвізувській науково-практичній конференції.

РОЗДІЛ 4

Перелік питань та завдання, що передбачені до індивідуального виконання

(орієнтовна тематика індивідуальних завдань)

Індивідуальні завдання можуть виконуватись здобувачами як під час семінарських занять, так і під час самостійної роботи. Формами виконання індивідуальних завдань є: написання рефератів, есе, аналітичного огляду, аналізу практичних та проблемних ситуацій, підбір психологічних методик дослідження, підготовка результатів власних досліджень та ін.

Тематика індивідуальних занять, що наведена у програмі є орієнтовною. Здобувачам надається право вільного вибору теми індивідуальної роботи, що повинна відповідати таким критеріям як: актуальність та відповідність завданням навчальної дисципліни.

Питання для індивідуальних завдань здобувачів вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія».

1. Перспективи розвитку конфліктології в сучасній Україні.
2. Сутність поглядів З. Фрейда на природу внутрішньо-особистісних конфліктів.
3. Сутність вчення К. Юнга про природу внутрішньо-особистісних конфліктів.
4. Передумови формування конфліктологічних ідей в умовах війни.
5. Війна як соціальний конфлікт.
6. Конфліктизаційна проблематика в умовах гібридної війни.
7. Теорія виникнення військових конфліктів.
8. Інформаційний конфлікт як соціальний феномен.
9. Основні групи конфліктів в суспільстві.
10. Конфлікт у в духовній сфері життя суспільства.
11. Картографія конфлікту в працях Х. Корнеліус і Ш. Фейр.
12. Математичне моделювання в конфліктології.
13. Невроз як одна з причин конфліктної поведінки особистості.
14. Роль комунікативних бар'єрів у виникненні конфліктів.
15. Критика у професійному спілкуванні як фактор розгорання конфлікту.
16. Сутність поглядів З. Фрейда на природу внутрішньоособистісних конфліктів.
17. Психотравмуючі наслідки сімейних конфліктів.
18. Конфлікти в діаді «керівник-підлеглий».
19. Конфлікти в освітньому процесі.
20. Інноваційні конфлікти.
21. Основні правила успішного спілкування у конфлікті.
22. Мотивація опонентів у конфлікті.
23. Міжнародні (міждержавні) конфлікти: сутність, особливості та види.
24. Попередження і шляхи розв'язання міждержавних конфліктів та роль міжнародних організацій і договорів у їх врегулюванні.

Питання які можуть бути використані як реферати, або питання до іспиту, які треба підготувати самостійно:

1. Які основні риси властиві конфлікту?
2. Дайте визначення конфлікту.
3. Дайте визначення дисципліни «Конфліктологія» як науки. Чим відрізняється дана дисципліна від інших наук.
4. Дайте визначення предмету дисципліни «Конфліктологія».
5. Основні види причин конфлікту.
6. Дайте визначення конфліктної ситуації.
7. Що таке інцидент?
8. Основні елементи конфлікту.
9. Основні фази конфлікту. Їх відмінності з точки зору розвитку конфлікту.

10. Назвіть основні типи класифікацій конфлікту. Наведіть приклади різних основ класифікації конфліктів.
11. Перерахуйте основні функції конфлікту.
12. Які негативні наслідки конфліктів в організації?
13. В яких основних формах може бути завершення конфлікту?
14. Які основні фактори визначають умови завершення конфлікту?
15. Розкрийте основні кроки алгоритму конструктивного вирішення конфлікту.
16. В яких ситуаціях доцільна участь третьої сторони у вирішення конфлікту?
17. Назвіть періоди та етапи переговорного процесу?
18. Від чого залежить успіх на переговорах?
19. Якому стилю поведінки в конфлікті ви надаєте перевагу і чому? Що він дозволяє вирішити або чому заважає при взаємодії з оточуючими?
20. Якими правилами необхідно керуватися при впливі на конфліктну ситуацію?
21. У чому суть структурних методів управління конфліктами?
22. Охарактеризуйте міжособистісні методи управління конфліктами.
23. Чому внутрішньоособистий конфлікт є соціальним?
24. Дайте визначення поняттю фрустрація, стрес.
25. Що таке внутрішній неусвідомлений конфлікт?
26. Чому внутрішньоособистісний конфлікт може мати негативні наслідки для оточуючих?
27. Назвіть основні способи вирішення внутрішньоособистісного конфлікту.
28. Що таке рефлексія? Яка її роль у вирішенні конфлікту?
29. Які ви знаєте механізми психологічного захисту?
30. У чому полягає позитивний та негативний ефект внутрішньоособистісного конфлікту?
31. Що таке трансакційний аналіз у міжособистісному сприйнятті?
32. Яку роль відіграють стереотипи і установки в міжособистісному сприйнятті?
33. Назвіть основні варіанти завершення міжособистісного конфлікту.
34. Що таке готовність до вирішення конфлікту, в чому вона виражається?
35. Назвіть основні причини сімейних конфліктів.
36. Як ви розумієте зовнішні та внутрішні причини конфліктів.
37. В чому специфіка сімейних конфліктів, обумовлених різницею в потребах, інтересах, цінностях?
38. Що таке емоційний сімейний конфлікт, які причини виникнення та можливі способи його вирішення?
39. Назвіть основні причини виникнення рольових конфліктів.

40. Назвіть соціальні фактори макро- та мікросередовища, які обумовлюють сімейні конфлікти.
41. Що таке організація? Назвіть основні підсистеми організації.
42. Назвіть основні види конфліктів в організації.
43. Назвіть основні функції та можливі наслідки організаційних конфліктів.
44. Назвіть способи попередження організаційних конфліктів?
45. Назвіть ознаки соціальної напруги в організації.
46. Які способи врегулювання та вирішення організаційних конфліктів ви знаєте?
47. Дайте визначення політичного конфлікту.
48. Яким чином внутрішнє і зовнішнє середовище може впливати на процес виникнення конфліктів в організації.
49. Назвіть управлінські конфлікти, які розрізняються за функціями управління і визначте їх причини.
50. Визначте зміст наступних форм конфліктів у сфері управління: неузгодженість, конфронтація, напруга.

Перелік завдань для підготовки до іспиту

1. Конфліктологія: наука і мистецтво.
2. Предмет і завдання конфліктології.
3. Зв'язок конфліктології з іншими науками.
4. Сутність і структура конфлікту.
5. Моделі конфліктів.
6. Об'єктивні і суб'єктивні фактори конфлікту.
7. Основні типи і види конфліктів.
8. Потенційний, істинний, хибний конфлікт.
9. Реалістичний та нереалістичний конфлікт.
10. Внутрішньоособистісний, міжособистісний, міжгруповий конфлікт.
11. Типологізація конфліктів.
12. Типові причини виникнення конфліктів.
13. Конфліктна ситуація та інцидент як передумови виникнення конфлікту.
14. Стадії розвитку конфлікту.
15. Динаміка конфлікту.
16. Форми, результати й критерії вичерпаності конфлікту.
17. Змістовий та структурний аналіз конфлікту.
18. Універсальна схема понятійного опису конфлікту.
19. Основні етапи аналізу конфлікту.
20. Картографія конфлікту Х.Корнеліуса – Ш.Фейра.
21. Модульна методика діагностики міжособистісних конфліктів.
22. Характеристики конфліктної поведінки.

23. Основні стратегії поведінки учасників конфлікту.
24. Стратегії управління конфліктом.
25. Тактики поведінки учасників конфлікту.
26. Стили поведінки учасників конфлікту.
27. Психологічні методики подолання негативних емоцій у конфлікті.
28. Методики швидкого вгамування негативних емоцій у конфлікті.
29. Правила розв'язання конфліктів.
30. Типові помилки при розв'язанні конфліктів.
31. Конструктивний інструментарій розв'язання конфліктів.
32. Посередництво у врегулюванні конфліктів.
33. Переговори, дискусії, дебати як засоби врегулювання конфліктів.
34. Сутність і значення процесів профілактики конфліктів.
35. Передумови успіху та труднощі у запобіганні конфліктам.
36. Психологічний інструментарій попередження конфліктів.
37. Характерні ознаки прояву конфлікту.
38. Рівні прояву конфліктів.
39. Функції та спрямованість конфліктів.
40. Позитивні та негативні наслідки конфліктів.
41. Технологія діагностики конфлікту.
42. Саморегуляція емоційного стану особистості у конфлікті за допомогою методів арт-терапії.
43. Принципи конструктивного вирішення конфлікту.
44. Етапи розв'язання конфлікту.
45. Сутність та напрями запобігання конфліктам.
46. Нейтралізація конфліктної ситуації.
47. Війна як форма міжнародного (міждержавного) конфлікту та співвідношення політики і війни.
48. Зміна ролі і значення міжнародних збройних конфліктів (війн) у сучасному світі).

РОЗДІЛ 5

Форми контролю та розподіл балів

Поточний контроль результатів навчання здобувачів освіти проводиться у формі: фронтального та індивідуального опитування, виконання письмових завдань, розгляду практичних ситуацій, підбору методик психологічного дослідження.

Підсумковий контроль проводиться у формі підсумкової модульної роботи та іспиту.

Розподіл балів, які отримують здобувачі, за результатами опанування навчальної дисципліни, формою підсумкового контролю якого є: іспит

Денної (очної) форми

Вид навчальних занять		Кількість навчальних занять	Максимальний бал за вид навчального заняття	Загальна максимальна сума балів за видами занять
Модуль 1-2	І. Поточний контроль			
	Лекції	6	0	0
	Семінари	6	3	18
	Модульна робота 1	1	12	12
Разом за модуль 1-2				30
Модуль 3	І. Поточний контроль			
	Лекції	6	0	0
	Семінари	6	3	18
	Модульна робота 2	1	12	12
	Разом за модуль 3			30
	ІІ. Підсумковий контроль			
	Індивідуальні завдання	1	10	10
	Іспит	1	30	30
Разом				100

Примітка: за виконання творчих робіт з навчальної дисципліни здобувачу можуть нараховуватися додаткові, заохочувальні бали. Сума заохочувальних балів не має перевищувати 20. Максимально можлива сума підсумкової оцінки з дисципліни (з урахуванням додаткових заохочувальних балів) – 100 балів. Види творчих робіт та критерії щодо їх оцінювання наведені у методичних вказівках до виконання індивідуальних завдань здобувачів вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія» (розділ «Оцінювання творчих робіт»).

Заочної (дистанційної) форми

Вид навчальних занять		Кількість навчальних занять	Максимальний бал за вид навчального заняття	Загальна максимальна сума балів за видами занять
	І. Поточний контроль			
	Лекції	2	0	0
	Семінари			

Модуль 1-2	Модульна робота 1	1	20	20
	Разом за модуль 1-2			20
Модуль 3	II. Поточний контроль			
	Лекції	1	0	0
	Семінари	1	10	10
	Модульна робота 2	1	20	20
	Разом за модуль 3			30
	III. Підсумковий контроль			
	Індивідуальні завдання	1	10	10
	Іспит	1	40	40
Разом				100

Підсумковий контроль успішності проводиться з метою оцінки результатів навчання на завершальному етапі та проводиться у формі іспиту.

Оцінювання індивідуальних завдань здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному аудиторному занятті. Оцінювання тем, які виносяться лише на самостійну роботу і не входять до тем аудиторних занять, навчальних практик/практичних занять, контролюється під час модульного та підсумкового контролів. Оцінювання завдань індивідуальної роботи у першому модулі дисципліни здійснюється в діапазоні від 0 до 5 балів і залежать від форми виконання індивідуального завдання, наприклад:

Реферат, доповідь: 3 бали – у роботі здобувачі правильно виокремили основні положення з різних джерел, логічно та структурно об'єднали їх, коротко проаналізували та зробили ґрунтовні узагальнюючі висновки. Дотримано усі вимоги щодо структурної побудови роботи. Робота містить список використаної літератури, що включає вітчизняні та іноземні літературні джерела;

2 бали – у роботі здобувачі в цілому правильно виокремили основні положення кожного з джерела, але не зробили їх відповідного аналізу та узагальнюючих висновків. Дотримано більшість вимог щодо структурної побудови роботи. Робота містить список використаної літератури, що складається лише з вітчизняних літературних джерел;

1 бал – у роботі здобувачі фрагментарно виокремили основні положення кожного з джерела, не зробили їх відповідного аналізу та узагальнюючих висновків. Не дотримано вимог щодо структурної побудови роботи. Список використаної літератури оформлений не вірно або відсутній;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлено факти академічної недоброчесності.

Підготовка огляду певної наукової проблеми/аналізу ситуації:

5 балів – робота виконана у повному обсязі із чітким дотриманням визначеної структури. Робота містить ґрунтовний аналіз, висновки та рекомендації з порушеної проблеми;

4 бали – робота виконана у повному обсязі із дотриманням визначеної структури за виключенням деяких елементів. Робота містить аналіз, висновки та рекомендації з порушеної проблеми;

3 бали – робота виконана частково із дотриманням визначеної структури, що містить більшість необхідних елементів. Робота містить поверхневий аналіз, висновки та окремі рекомендації з порушеної проблеми;

2 бали – робота виконана частково. Структура роботи недотримана. Робота містить поверхневий аналіз, окремі висновки. Рекомендації з порушеної проблеми відсутні;

1 бал – робота виконана на рівні окремих фрагментів. Структура роботи недотримана. Робота містить поверхневий аналіз, висновки зроблені не вірно. Рекомендації з порушеної проблеми відсутні;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлено факти академічної недоброчесності.

Есе: 3 бали – здобувач створює оригінальний за думкою та оформленням письмовий твір відповідно до навчальної ситуації; повно, вичерпно висвітлює тему; вправно формулює тезу; аналізує різні погляди на той самий предмет, наводить доречні аргументи, використовує набуту з різних джерел інформацію для розв'язання певних психологічних проблем; приклади переконливі, конкретизовані; цілісний, послідовний і несуперечливий розвиток думки (логічність і послідовність викладу); висновок відповідає запропонованій темі й органічно випливає зі сформульованої тези, аргументів і прикладів;

2 бали – здобувач самостійно будує послідовний, повний, логічно викладений текст; формулює тезу, що відповідає запропонованій темі; загалом розкриває тему, висловлює основну думку; наводить доречні аргументи; висновок відповідає запропонованій темі; у роботі виявлені недоліки за двома показниками: тезу чітко не сформульовано, відсутність виразної особистісної позиції, належної її аргументації;

1 бал – побудований текст характеризується фрагментарністю; сформульована теза не відповідає запропонованій темі; наведені аргументи не є доречними; прикладів немає або вони не є доречними;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлено факти академічної недоброчесності.

Групова презентація: 3 бали – усі ідеї подані таким чином, що демонструють глибокі знання здобувачів про предмет дослідження і здатність мислити логічно. Тема презентації чітко визначена і добре розроблена. Презентація має зрозумілу і логічну структуру, організована. Дотримані прийняті норми культури презентації, автори творчо підійшли до її оформлення. Робота не переобтяжена текстом. Наявні гіперпосилання працюють коректно. Усі учасники групи беруть активну участь у висвітленні презентації;

2 бали – більша частина ідей подані таким чином, що демонструють значні знання здобувачів про предмет дослідження і здатність мислити логічно. Тема

презентації доволі чітко визначена і задовільно розроблена. Презентація має зрозумілу і логічну структуру, у достатній мірі організована. Дотримані прийняті норми культури презентації. Робота дещо переобтяжена текстом, що ускладнює її сприйняття. Наявні гіперпосилання працюють. Переважна більшість учасників групи беруть участь у висвітленні презентації;

1 бал – більшість ідей у презентації виражені нечітко. Тема визначена нечітко і розроблена з помилками. Презентація має порушену структуру або взагалі її не має. Зустрічається багато порушень прийнятих норм культури проведення презентації. Окремі учасники групи або лише один з них може пояснити викладені ідеї;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлені факти академічної не доброчесності.

Проектна діяльність: 5 балів – робота виконана у повному обсязі на актуальну та практично значущу тему. Наявний творчий підхід до вирішення проблеми. У роботі правильно визначено об'єкт та предмет дослідження. Обґрунтовано використано доцільні методи. Містяться відповідні висновки з якісними і кількісними даними. Презентація проекту містить необхідний ілюстраційний матеріал, доповідач вільно орієнтується у поданому матеріалі, відповідає на поставлені запитання;

4 бали – робота виконана у повному обсязі на актуальну та практично значущу тему. У роботі правильно визначено об'єкт та предмет дослідження. Доцільно використано методи. Містяться відповідні висновки. Презентація проекту містить необхідний ілюстраційний матеріал, доповідач орієнтується у поданому матеріалі, відповідає на поставлені запитання з незначними помилками;

3 бали – робота виконана. У роботі визначено об'єкт та предмет дослідження, що потребують уточнення. Доцільно використано методи. Містяться відповідні висновки. Презентація проекту містить ілюстраційний матеріал, дещо перевантажений текстом, доповідач переважно орієнтується у поданому матеріалі, відповідає на поставлені запитання з помилками.

2 бали – робота виконана частково. У роботі невірно визначено об'єкт та предмет дослідження. Використані методи переважно вжито доцільно. Містяться часткові висновки. Презентація проекту перевантажена текстом, доповідач слабо орієнтується у поданому матеріалі, відповідає на поставлені запитання з грубими помилками;

1 бал – робота виконана на рівні окремих фрагментів. У роботі невірно визначено об'єкт та предмет дослідження або вони відсутні. Використані методи недоцільні. Містяться часткові висновки. Презентація проекту відсутня, доповідач не орієнтується у поданому матеріалі;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлені факти академічної не доброчесності.

РОЗДІЛ 6

Рекомендовані джерела інформації

1. Стандарт вищої освіти України із галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 «Психологія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

2. Освітньо-професійна програма «Екстремальна та кризова психологія» підготовки здобувача на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки». НУЦЗ України.

Базова література

1. Стандарт вищої освіти України із галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 «Психологія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Затверджено та введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 24.04.2019 р. № 565 (зі змінами).

2. Освітньо-професійна програма «Екстремальна та кризова психологія» для підготовки за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія». Черкаси: НУЦЗ України.

3. Конфліктологія : навч. посіб. / Л. М. Герасіна, М. П. Требін, В. Д. Воднік та ін. Харків : Право, 2012. 128 с.

4. Матвійчук Т. Ф. Конфліктологія: навчально-методичний посібник / Т. Ф. Матвійчук. Львів : Вид-во «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2018. 76 с.

5. Основи конфліктології: Навч. посіб. для студ. ВНЗ / А. М. Гірик. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2010. 222 с.

6. Петрінко В.С. Конфліктологія: курс лекцій, енциклопедія, програма, таблиці. Навчальний посібник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. 360 с.

7. Яхно Т. П., Куревіна І. О. Конфліктологія та теорія переговорів : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 168 с.

Допоміжна література

1. Білецька Т. В. Міжнародні конфлікти сучасності: теорія і практика аналізу: навч.-метод. посіб. / Т. В. Білецька, Т. В. Ігнат'єва. Кам'янець-Подільський, 2020. 50 с.

2. Брич В. Я. Психологія управління : навчальний посібник / В. Я. Брич, М. М. Корман. К. : Кондор-Видавництво, 2013. 384 с.

3. Ващенко І. В. Конфліктологія та теорія переговорів : навчальний посібник. К. : Знання, 2013. 407 с.

4. Дуткевич Т. В. Конфліктологія з основами психології управління / Т. В. Буткевич. К. : Центр навч. літ-ри, 2015. 456 с.

5. Конфліктологія та теорія переговорів: навч. посіб. для студентів, аспірантів і викл. вищ. закл. освіти України / Г. І. Луцишин. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2015. 200 с.

6. Ложкін Г. В., Пов'якель Н. І. Психологія конфлікту: теорія і сучасна практика : Навчальний посібник . Київ, 2017. 416 с.
7. Луцишин Г.І. Конфліктологія та теорія переговорів: навч. посіб. [для студентів, аспірантів і викл. вищ. навч. закл. освіти України]. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2015. 200 с.
8. Партико Н. В. Основи конфліктології : навчальний посіб. Львівська політехніка, 2021. 256 с.
9. Практична психологія конфлікту : лабораторний практикум / І. В. Кошова. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 126 с.
10. Скулиш Є.Д., Кузьмін С.А., Охременко О.Р., Шамара О.В. Конфліктологія: підручник. Київ: Вид. дім «Артек», 2015. 362 с.
11. Чередниченко Т.В., Рябоконь В.В. Кризова ситуація як джерело розвитку особистості. *Вісник національного університету оборони України*. Київ, 2021. №1 (59). С. 151-158.
12. Яремчук, С. С. Сучасні теорії в конфліктології : навч. посіб. / С. С. Яремчук. Чернівці : Рута, 2018. 72 с.
13. Bromley D.B. The psychology of human ageing. L., 2014. 452 p.
14. Scheie K. W. The impact of longitudinal studies on understanding development from young adulthood to old age. *International Journal of Behavioral Development*. 2000. № 24. P. 267-275.

Інформаційні ресурси:

1. <https://onlinetestpad.com/ua/tests/psychological>
2. <https://psytests.org/test.html>
3. <https://lib.iitta.gov.ua/>

Розробники:

Професор кафедри соціальних
і гуманітарних дисциплін
Доцент кафедри соціальних
і гуманітарних дисциплін

Марія ДМИТРЕНКО

Людмила ГОНТАРЕНКО